

Marcin Kostwiński

Uniwersytet Łódzki

ORCID: 0000-00-0979-9707

**CZY PRZEPISY O POSTĘPOWANIU
W SPRAWACH GOSPODARCZYCH POWINNY ZNALEŹĆ
ZASTOSOWANIE W POSTĘPOWANIU NIEPROCESOWYM?**

Na mocy art. 1 pkt 156 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzono przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych, rekonstruując znane do 3 maja 2012 r. postępowanie odrębne². Co wydaje się całkowicie naturalne, przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych powinny znajdować zastosowanie w ramach trybu procesowego. Taka też myśl została wyrażona w art. 458¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym przepisy Działu IIa Tytułu VII Księgi pierwszej Części pierwszej k.p.c. stosuje się w sprawach gospodarczych podlegających rozpoznaniu w procesie. Wobec jasnego sformułowania przepisu powstaje zatem pytanie o celowość badania możliwości zastosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym. Tymczasem wątpliwości

¹ Dz.U. 2019, poz. 1469 (dalej: ustawa z dnia 4 lipca 2019 r.).

² Kwestią sporną może być relacja obecnie obowiązującego postępowania w sprawach gospodarczych (art. 458¹ i n. k.p.c.) do dawnego postępowania w sprawach gospodarczych (art. 479¹ i n. k.p.c.). Argumenty natury systemowej związane z umiejscowieniem przepisów o obu postępowaniach odrębnych i stosunkiem do tzw. postępowań regulacyjnych (art. 479²⁸ i n. k.p.c.), dotyczące regulowanej materii ustawowej i kontekstu normatywnego, oraz posiłkowo motywy wskazywane w uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. skłaniają do wniosku, że aktualnie mamy do czynienia z nowym postępowaniem odrębnym inspirowanym dawnymi unormowaniami, względnie postępowaniem częściowo odtworzonym i uzupełnionym o nowe przepisy. Na temat stosunku obu postępowań w sprawach gospodarczych zob. szerzej: P. Feliga, *Sprawiedliwe załatwienie sprawy gospodarczej jako cel odrębności postępowania w sprawach gospodarczych (art. 458¹–458¹³ KPC)* [w:] *Reforma czy kolejna nowelizacja? Uwagi na tle ustawy z 4.7.2019 r. zmieniającej KPC*, red. P. Rylski, Warszawa 2020, s. 161 i n.; K. Gwóźdź, *Postępowanie w sprawach gospodarczych jako postępowanie odrębne – novum czy powrót do przeszłości?* [w:] *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, Warszawa 2020, s. 302 i n.; uzasadnienie do projektu ustawy, druk Sejmu VIII kadencji nr 3137, s. 95.

w tym zakresie nasuwają się po lekturze ustaw o charakterze ustrojowym oraz dalszych przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych, które odnoszą się do spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym. Stąd też należy zastanowić się, czy przepisy o powyższym postępowaniu odrębnym *de lege lata* stosuje się poza trybem procesowym. W przypadku zaś udzielenia negatywnej odpowiedzi na to pytanie, trzeba rozważyć, czy zasadny byłby postulat sięgnięcia do regulacji o postępowaniu w sprawach gospodarczych przy rozpoznawaniu w postępowaniu nieprocesowym spraw gospodarczych.

Sprawy gospodarcze rozpoznawane w postępowaniu nieprocesowym

W ramach nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. ustawodawca zdecydował się uchylić ustawę z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych³ i częściowo jej materię przenieść do ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych⁴. Konsekwencją zmian legislacyjnych jest przyjęcie w art. 10a p.u.s.p., że sądy gospodarcze (powołane do tego wydziały sądów powszechnych) rozpoznają sprawy gospodarcze oraz inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należące do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. W wyżej wymienionej ustawie o charakterze ustrojowym, inaczej niż w dawnym art. 2 ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych, nie doprecyzowano jednak, jakie sprawy są uznawane za gospodarcze. Z kolei definicję legalną sprawy gospodarczej zamieszczono w art. 458² § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem sprawami gospodarczymi są sprawy:

- 1) ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej,
- 2) określone w pkt 1, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej,
- 3) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i 479–490 k.s.h.,
- 4) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku,
- 5) z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych,
- 6) z umów leasingu,
- 7) przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy prawa lub czynności prawnej,

---

³ Dz.U. 2016, poz. 723 (dalej: ustawa o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych).

⁴ Dz.U. 2020, poz. 2072 (dalej: p.u.s.p.).

- 8) między organami przedsiębiorstwa państwowego,
- 9) między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór,
- 10) z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego,
- 11) o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem,
- 12) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem.

Jednocześnie w art. 458² § 2 k.p.c. poczyniono zastrzeżenie, że sprawami gospodarczymi nie są sprawy o: podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu (pkt 1) oraz wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony (pkt 2), choć z definicji z art. 458² § 1 k.p.c. mieściłyby się w powyższym pojęciu.

Z przytoczonych przepisów wynika więc, że istnieją sprawy gospodarcze, które podlegają rozpoznaniu w postępowaniu nieprocesowym, oraz takie sprawy rozpoznawane w trybie nieprocesowym, które powinny być uznawane za gospodarcze (są sprawami gospodarczymi w znaczeniu materialnym), ale z mocy przepisu szczególnego takiego przymiotu nie zyskują (sprawy o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu). W pierwszej grupie mieszczą się natomiast sprawy pomiędzy organami przedsiębiorstwa państwowego, między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór⁵ oraz sprawy wyrosłe na gruncie stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej (także jeśli strony stosunku prawnego zaprzestaną prowadzenia działalności gospodarczej), lecz inne niż o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu. Przykładowo zatem za sprawę gospodarczą w rozumieniu art. 458² § 1 k.p.c. rozpoznawaną w postępowaniu nieprocesowym należy uznać sprawę o umorzenie zaginionego lub zniszczonego weksla bądź o zniesienie współwłasności pomiędzy przedsiębiorcami, gdy przedmiotem podziału nie jest majątek wspólny dawnych wspólników spółki cywilnej. Dodatkowo należy zauważyć, że istnienie spraw, które można określić mia-

---

⁵ Chodzi zatem o sprawy, które powstają na gruncie stosunków regulowanych ustawą z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. 2021, poz. 1317) i ustawą z dnia 25 września 1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz.U. 2015, poz. 1543). Choć w znakomitej większości podlegają załatwieniu w postępowaniu nieprocesowym zgodnie z art. 691¹ i n. k.p.c., to niektóre sprawy są rozpoznawane w postępowaniu procesowym, jak np. sprawy z powództwa przedsiębiorstwa państwowego przeciwko organowi sprawującemu nadzór o odszkodowanie za naprawienie szkody z powodu wykonania decyzji tego organu (art. 64 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy o przedsiębiorstwach państwowych).

nem *nieprocesowych spraw gospodarczych*, potwierdzają przepisy wewnętrzne z zakresu organizacji pracy administracji sądowej i biurowości. Zgodnie bowiem z § 156 ust. 1 pkt 3 i § 157 ust. 1 pkt 3 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej w sądach rejonowych i okręgowych, w których utworzono wydziały gospodarcze, prowadzi się repertoria „GNs” dla spraw gospodarczych rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym.

Źródła wątpliwości dotyczące stosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych do spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym

Biorąc pod uwagę, że katalog wskazany w art. 458² k.p.c. powinien mieć znaczenie wyłącznie dla wyznaczenia zakresu przedmiotowego zastosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych, powstają dwa zasadnicze pytania. Po pierwsze, w jakim celu ustawodawca rozszerzył katalog spraw gospodarczych o sprawy nierozpoznawane w trybie procesowym. Po drugie, czy art. 458² k.p.c. powinno być nadawane również szersze znaczenie ustrojowe (a zatem czy jego treść powinna zostać powiązana z regulacją art. 10a p.u.s.p.), czy też art. 458² k.p.c. ma uzasadniać stosowanie przepisów art. 458¹ i n. k.p.c. do spraw rozpoznawanych w innym trybie i rodzajach postępowania niż proces cywilny.

Udzielając odpowiedzi na powyższe pytania, warto sięgnąć do projektu ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. W pierwotnej wersji projektu przedstawionego pod obrady Sejmu katalog spraw gospodarczych miał zostać unormowany w art. 10b p.u.s.p. Przepis ten, w istotnej mierze recypujący treść dawnego art. 2 ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych⁶, miał być podzielony na trzy jednostki redakcyjne. Paragraf 1 miał wyznaczać zasadę, że sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. W § 2 zamierzano rozbudować katalog spraw gospodarczych m.in. o sprawy: wskazane w § 1, jeśli którakolwiek ze stron zaprzestała działalności gospodarczej; między organami przedsiębiorstwa państwowego; między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór. W końcu w projektowanym art. 10b § 3 p.u.s.p. zakładano wprowadzenie wyłączeń, w tym przez wskazanie, że sprawami gospodarczymi nie są sprawy o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu. Pojęcie *sprawa gospodarcza* zawarte w przepisach o charakterze ustrojowym miało być miarodajne dla wyznaczenia zakresu spraw rozpoznawanych w postępowaniu w sprawach

---

⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy, s. 97.

gospodarczych, zważywszy że nie przewidywano wprowadzenia odpowiednika obecnego art. 458² k.p.c. Co więcej, w uzasadnieniu projektu ustawy zaznaczano, że samo wprowadzenie art. 458¹ k.p.c. wskazującego na to, że postępowanie w sprawach gospodarczych stosuje się w sprawach gospodarczych podlegających rozpoznaniu w procesie, należy traktować jako zamierzone *superfluum*⁷. Jego wprowadzenie projektodawca uzasadniał natomiast chęcią zapobieżenia wątpliwościom co do stosowania przepisów o postępowaniu odrębnym w innym trybie i rodzajach postępowania niż proces cywilny.

Tymczasem na etapie parlamentarnych prac legislacyjnych doszło do zmiany koncepcji w zakresie umiejscowienia definicji sprawy gospodarczej. W efekcie zarzucono pomysł uregulowania katalogu spraw gospodarczych w przepisach o charakterze ustrojowym, decydując się na obecne unormowanie art. 458² k.p.c. Wyjściowe uzasadnienie projektu ustawy nie daje zatem wskazówki interpretacyjnej co do motywów takich działań prawodawczych. Co więcej, przyjmowane powszechnie reguły wykładni nakazują, by sens przepisów wyklądać na podstawie uchwalonej treści norm, a nie przez pryzmat uzasadnień projektów powstających w procesie legislacyjnym⁸. To bowiem tekst ustawy oddaje zamysł ustawodawcy i jest punktem wyjścia do interpretacji woli prawodawcy.

Należałoby zatem założyć, że celowym zabiegiem było unormowanie pojęcia *sprawa gospodarcza* dotyczącego również spraw załatwianych w trybie nieprocesowym w ramach przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych. W takim wypadku można by więc dojść do wniosku, że pojęcie *sprawa gospodarcza* nie ma jedynie znaczenia ustrojowego dla wyznaczenia kompetencji niektórych sądów powszechnych do załatwiania określonej kategorii spraw. Poszukując sensu umiejscowienia treści normatywnej art. 458² k.p.c., można by więc przyjąć, że skatalogowanie nieprocesowych spraw gospodarczych w tym artykule ma znaczenie dla zespołu norm procesowych stosowanych przy rozpoznawaniu spraw w postępowaniu nieprocesowym. W ten sposób przynajmniej niektóre z przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych mogłyby znaleźć zastosowanie do spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym.

Argumentem w tym zakresie mógłby być również art. 13 § 2 k.p.c., zgodnie z którym przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w k.p.c., chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Zauważyć należy, że przepisy o postępowaniach odrębnych stanowią strukturalnie część regulacji o procesie⁹, na co wskazuje systematyka kodeksowa. Postę-

---

⁷ *Ibidem*, s. 98.

⁸ Wyrok TK z dnia 15 października 2008 r., sygn. P 32/06, OTK-A 2008, nr 8, poz. 138; wyrok NSA z dnia 13 marca 2013 r., sygn. II GSK 2433/11, Lex nr 1340153; wyrok SA w Warszawie z dnia 30 stycznia 2019 r., sygn. VI ACa 923/17, OSA 2019, nr 8, s. 70–85.

⁹ Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 30, 371; M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, komentarz do art. 13, nb. 1 i 3; J. Jagiela

powanie procesowe zostało unormowane w Księdze pierwszej Części pierwszej k.p.c. od art. 15 do art. 505³⁹. Z kolei regulacja postępowań odrębnych mieści się z przepisach Tytułu VII powyższej księgi od art. 425 do art. 505³⁹. Skoro więc w postępowaniu nieprocesowym odpowiednie zastosowanie powinny znaleźć przepisy o procesie, można by się pokusić o sięgnięcie także do przepisów o postępowaniach odrębnych, w tym o postępowaniu w sprawach gospodarczych. Taki zabieg mógłby się nawet wydawać o tyle racjonalny, że przecież ustawodawca sam wskazał w przepisach o postępowaniu odrębnym pewne kategorie spraw gospodarczych załatwianych w trybie nieprocesowym. To mogłoby stanowić o zdatności zastosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych do spraw rozpoznawanych poza procesem cywilnym. Takie rozumowanie jest jednak błędne.

Brak możliwości zastosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym

Brak możliwości zastosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym można uzasadnić czterema argumentami dotyczącymi: zastosowanej techniki legislacyjnej w art. 458² k.p.c., zakresu odpowiedniego zastosowania przepisów o procesie na podstawie art. 13 § 2 k.p.c., zestawienia założeń postępowania w sprawach gospodarczych i kluczowych cech postępowania nieprocesowego oraz pozytywnej regulacji art. 458¹ k.p.c.

Po pierwsze, trudno przyjąć, że opisane wcześniej działania ustawodawcy odznaczały się racjonalnością, a zamieszczenie rozbudowanego katalogu spraw gospodarczych w art. 458² k.p.c. było działaniem w pełni celowym. Wprawdzie można dostrzec w piśmiennictwie głosy, zgodnie z którymi uregulowanie art. 458² k.p.c. jest racjonalne z uwagi na potrzebę określenia zakresu przedmiotowego spraw rozpoznawanych w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych¹⁰. Zwolennicy tego nurtu starają się też przekonywać, że unormowanie katalogu spraw gospodarczych w przepisach ustrojowych byłoby zabiegiem chybionym,

---

[w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I: *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, komentarz do art. 13, nb. 9; T. Szanciło [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, komentarz do art. 13, nb. 2; J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. I: *Art. 1–729*, red. A. Jakubecki, Lex/el. 2019, komentarz do art. 13, nt 3; J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, komentarz do art. 13, nt 2; A. Jakubecki [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 14C: *Prawo własności przemysłowej*, red. R. Skubisz, Warszawa 2017, s. 622–623.

¹⁰ T. Szanciło [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, komentarz do art. 458², nb. 2; P. Feliga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, Legalis 2021, komentarz do art. 458², nb. 7.

ponieważ brakowałoby ścisłego powiązania p.u.s.p. z przepisami o powyższym postępowaniu odrębnym. Stanowisko takie jednak nie przekonuje ze względu na heterogeniczny zbiór spraw wskazanych w art. 458² k.p.c. Niektóre z nich nie są bowiem załatwiane w postępowaniu w sprawach gospodarczych. Przyłączyć się należy zatem do poglądu krytycznie podchodzącego do techniki prawodawczej zastosowanej w art. 458² k.p.c.¹¹ Umiejscowienie spraw definiowanych jako sprawy gospodarcze, lecz rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, w przepisie mającym na celu wyznaczenie zakresu przedmiotowego zastosowania procesowego postępowania odrębnego jawi się jako działanie przypadkowe i nieracjonalne.

Na marginesie należy zauważyć, że argumentem za takim rozwiązaniem nie może być potrzeba określenia właściwości funkcjonalnej sądów gospodarczych rozumianej jako wydzielenie kategorii spraw rozpoznawanych przez sądy powszechne w wydziałach gospodarczych. Tego typu unormowania powinny bowiem zostać zawarte w przepisach o charakterze ustrojowym, jak zresztą to początkowo projektowano. Biorąc pod uwagę przebieg procesu legislacyjnego, którego efektem jest ustawa z dnia 4 lipca 2019 r., należy stwierdzić, że uchylenie dawnej ustawy o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych, gdzie zamieszczony był katalog spraw gospodarczych, było motywowane dążeniem do uporządkowania aktów prawnych o naturze ustrojowej. Chodziło o skumulowanie przepisów dotyczących ustroju sądownictwa powszechnego w jednej ustawie, tj. w p.u.s.p. Tam też miał znaleźć się przepis normujący pojęcie *sprawa gospodarcza* w celu ustalenia, jakie sprawy podlegają załatwieniu przez wydziały gospodarcze sądów powszechnych. Zamieszczenie zaś tej normy w art. 458² k.p.c. świadczy o braku konsekwencji i niespójności podejmowanych zabiegów legislacyjnych. Co za tym idzie, przypadkowość działań ustawodawcy nie może uzasadniać wniosku o zastosowaniu przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych do spraw załatwianych w postępowaniu nieprocesowym.

Po drugie, należy przyjąć, że za pośrednictwem art. 13 § 2 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym mogą znaleźć zastosowanie wyłącznie „ogólne” przepisy o procesie, tj. art. 15–424¹² k.p.c., nie zaś przepisy o postępowaniach odrębnych. Pogląd taki nie budzi większych wątpliwości w piśmiennictwie¹². Dzieje się tak, ponieważ unormowania art. 425 i n. k.p.c. stanowią niejako wyjątki od reguły, których nie powinno się interpretować rozszerzająco. Postępowania odrębne z założenia powinny być dopasowane do specyfiki spraw procesowych w nich rozpo-

---

¹¹ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, t. II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, s. 1085–1086, 1108; P. Rylski, *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.7.2019 r. w ogólności*, „Palestra” 2019, nr 11–12, s. 31.

¹² M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, komentarz do art. 13, nb. 1; J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I: *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, komentarz do art. 13, nb. 14.

znawanych i nie jest uzasadnione ich stosowanie w innych trybach lub rodzajach postępowań. Wniosek taki pozostaje aktualny również w odniesieniu do spraw gospodarczych.

Po trzecie, założenia leżące u podłoża wyodrębnienia trybu nieprocesowego i przekazania spraw do rozpoznania w nim oraz założenia procedury gospodarczej prowadzą do wniosku, że niecelowe jest stosowanie norm o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym.

Z jednej strony trzeba mieć na względzie, że ustawodawca, określając, jakie sprawy powinny być rozpoznawane w trybie nieprocesowym, powinien kierować się sprecyzowanymi kryteriami oraz wartościami chronionymi na poziomie przepisów proceduralnych¹³. Nie zagłębiając się w tym miejscu w liczne teorie dotyczące tej problematyki, na potrzeby niniejszego wywodu dostateczne jest wskazanie, że rozróżnienie pomiędzy postępowaniem procesowym i nieprocesowym powinno bazować m.in. na specyfice spraw rozpoznawanych w każdym z tych postępowań (w szczególności istnienia sporu o prawo i przeciwstawności interesów uczestników postępowania), przydatności danego trybu rozpoznawczego do udzielenia efektywnej ochrony prawnej przy uwzględnieniu rodzaju chronionego interesu, stopnia realizacji zasady dyspozycyjności i kontradiktoryjności, modelu gromadzenia materiału procesowego czy charakteru i sposobu udzielenia ochrony prawnej.

Z drugiej strony nie może umknąć uwadze, że postępowanie w sprawach gospodarczych zostało ukierunkowane niemal wyłącznie na przyspieszenie rozpoznawania spraw¹⁴, co zresztą jest przedmiotem silnej krytyki w piśmiennictwie¹⁵.

---

¹³ Zob. szerzej co do kryteriów delimitacyjnych (dyferencjujących) postępowanie procesowe i nieprocesowe m.in. K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1997, s. 10–17; M. Walasik, K. Markiewicz, *Założenia wstępne dotyczące przepisów o postępowaniu nieprocesowym w nowym Kodeksie postępowania cywilnego przyjęte przez zespół problemowy Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego do spraw postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 9, s. 102–105; S. Cieślak, *Powiązania wewnątrzsystemowe w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 174 i n.; K. Lubiński [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. IV, cz. I: *Postępowanie nieprocesowe. Vol. 1*, red. T. Ereciński, K. Lubiński, Warszawa 2021, s. 328–380.

¹⁴ Zob. uzasadnienie do projektu ustawy, s. 95, 145; P. Feliga, *Sprawiedliwe załatwienie...*, s. 158 i n.; A. Jarocho, *Szybkość w postępowaniu w sprawach gospodarczych* [w:] *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, red. S. Cieślak, Łódź 2020, s. 230–231; R. Kulski, *Odrębności postępowania w sprawach gospodarczych*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 21, s. 1166; K. Gwóźdź, *Postępowanie w sprawach...*, s. 299.

¹⁵ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, t. II, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, s. 1080; A. Jakubecki, *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 27 listopada 2017 r.)*, Warszawa 2018, s. 37; A. Jarocho, *Szybkość w postępowaniu...*, s. 234. Por. też głosy krytyczne dotyczące funkcjonowania dawnego postępowania w sprawach gospodarczych: K. Weitz, *Czy potrzebne jest postępowanie w sprawach gospodarczych?*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 7–8, s. 28 i n.; P. Grzegorzczak, *Postępowania odrębne w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 80 i n.; R. Flejszar, *Przedsiębiorca w postępowaniu cywilnym*

Środki służące przyspieszeniu procesów w sprawach gospodarczych bazują przede wszystkim na podwyższeniu stopnia sformalizowania postępowania przez zwiększenie jego rygoryzmu (czego wyrazem jest choćby surowe traktowanie braku formalnego w postaci niewskazania adresu poczty elektronicznej – art. 458³ § 3 k.p.c.), wprowadzenie systemu prekluzji dowodowej (art. 458⁵ k.p.c.), ograniczenie możliwości dokonywania przekształceń przedmiotowych i podmiotowych w toku postępowania oraz wytoczenia powództwa wzajemnego (art. 458⁸ § 1–3 k.p.c.), ograniczenie możliwości przekazywania sprawy (art. 458⁷ i art. 458⁸ § 2 k.p.c.) oraz ograniczenia odnoszące się do postępowania dowodowego (art. 458⁹–458¹¹ k.p.c.).

Zestawienie powyższych okoliczności uzasadnia przekonanie, że przepisy o postępowaniu gospodarczym w części, w jakiej nadawałyby się do zastosowania w postępowaniu nieprocesowym¹⁶, nie są dopasowane do założeń przyświecających temu trybowi rozpoznawczemu. Załatwianie spraw w postępowaniu nieprocesowym cechuje się częstokroć zmniejszonym zakresem dyspozycyjności i kontrydiktoryjności postępowania, a co za tym idzie – wzmożoną aktywnością organów procesowych działających z urzędu. Znamienna jest też większa elastyczność w zakresie gromadzenia materiału postępowania i prowadzenia postępowania dowodowego. Priorytetowe znaczenie zyskuje zatem zwykle wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy istotnych dla jej rozstrzygnięcia, a nie samo dążenie do szybkiego załatwienia sprawy. Tego rodzaju założenia wykluczają zaś stosowanie zespołu norm procesowych ukierunkowanych na maksymalizację czasu koncentrowania materiału procesowego i minimalizację jego rozmiarów, do czego zdaje się dążyć prawodawca w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych. Tak też samo ukierunkowanie na szybkość rozpoznania sprawy nie jest czynnikiem uzasadniającym stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym.

Uzasadnienia stosowania niektórych przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych można by poszukiwać w odniesieniu do spraw między organami przedsiębiorstwa państwowego oraz między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór. Tego rodzaju sprawy, w przeważającej mierze załatwiane w postępowaniu nieprocesowym, cechują się bowiem wykorzystaniem formy kontrydiktoryjnej i spornym charakterem¹⁷. Jednak nie sposób pominąć, że podlegają one rozpo-

---

rozpoznawczym, Warszawa 2006, s. 168, 320 i n.; K. Flaga-Gieruszyńska, *Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2002, s. 25.

¹⁶ Nie powinno przy tym budzić wątpliwości, że niektóre z przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych ze swej istoty nie nadają się do zastosowania w postępowaniu nieprocesowym z uwagi na niedopasowanie instytucji procesowych do realiów postępowania nieprocesowego. Mowa tutaj chociażby o regulacji dotyczącej wyłączenia możliwości wytoczenia powództwa wzajemnego, które nie ma racji bytu w postępowaniu nieprocesowym.

¹⁷ R. Flejszar [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IB: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020, komentarz do art. 691¹, nb. 3.

znaniu w przeznaczonym do tego nieprocesowym postępowaniu odrębnym (normowanym w ramach przepisów dla poszczególnych rodzajów spraw – art. 691¹ i n. k.p.c.)¹⁸. Gdyby zatem zamysłem ustawodawcy było wykorzystanie rozwiązań znanych w procesowym postępowaniu w sprawach gospodarczych do rozpoznania tej kategorii spraw nieprocesowych, to powinien dać temu pozytywny wyraz w regulacji ustawowej, czego nie uczynił. Przewidziano natomiast inne konkurencyjne rozwiązania zmierzające do optymalizacji procedury sądowej, jak np. 14-dniowy termin na wyznaczenie rozprawy, gdy sprawa została zainicjowana przez uprawniony podmiot w następstwie nieuwzględnienia sprzeciwu zgodnie z art. 63 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych.

Uwaga ta może być zresztą odniesiona także do innych kategorii spraw gospodarczych, które podlegają rozpoznaniu w postępowaniu nieprocesowym. Trzeba bowiem zauważyć, że większość spraw nieprocesowych jest rozpoznawana w szczególnych postępowaniach, które są wobec siebie zasadniczo rozłączne¹⁹. Jeżeli zatem prawodawca tworzy pewien zespół norm do załatwienia określonej kategorii spraw, to w jego ramach powinien przewidywać rozwiązania dopasowane do potrzeb danego postępowania. W ten sposób sięganie do przepisów o innym postępowaniu powinno być ściśle reglamentowane²⁰. Przyjęcie zaś kierunku wykładni dopuszczającego stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym prowadziłoby do niespotykanego problemu „krzyżowania się” procesowego postępowania odrębnego z postępowaniem nieprocesowym w określonej kategorii spraw, powodującego dalsze problemy interpretacyjne co do stosunków poszczególnych przepisów. Taka komplikacja stosowania norm procesowych byłaby zaś zjawiskiem asystemowym i dysfunkcyjnym, a przez to wysoce niepożądanym.

Po czwarte, należy zwrócić uwagę na regulację art. 458¹ § 1 k.p.c., który wyraźnie ogranicza stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych do trybu procesowego. Skoro zatem ustawodawca wyartykułował swoją wolę stosowania przepisów o postępowaniu odrębnym wyłącznie do spraw gospodarczych rozpoznawanych w procesie, to nie ma podstaw do stosowania

---

¹⁸ Por. A. Miączyński, *Ochrona praw jednostki w postępowaniu nieprocesowym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1979, s. 42 i n.; E. Warzocha, *Ustalenie stosunku prawnego lub prawa w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1982, s. 55, gdzie autorzy wskazują istnienie wielu rodzajów postępowań nieprocesowych obok ogólnego unormowania postępowania nieprocesowego. Por. też: K. Lubiński [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. IV, cz. I: *Postępowanie nieprocesowe. Vol. 1*, red. T. Ereciński, K. Lubiński, Warszawa 2021, s. 142 i n. Biorąc pod uwagę strukturę regulacji postępowania nieprocesowego, uzasadnione wydaje się posłużenie pojęciem nieprocesowego postępowania odrębnego.

¹⁹ Zob. S. Cieślak, *Powiązania wewnątrzsystemowe...*, s. 204.

²⁰ Zjawisko takie jest charakterystyczne w tzw. sprawach działowych. W postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku (art. 567 § 3 k.p.c.), zaś w postępowaniu o dział spadku zastosowanie znajdują przepisy dotyczące zniesienia współwłasności (art. 688 k.p.c.).

regulacji art. 458¹ i n. k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym²¹. Stanowi to ostatni argument w dyskusji nad możliwością stosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym.

Podsumowanie

Powyższe uwagi skłaniają do wniosku, że przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych nie znajdują zastosowania w postępowaniu nieprocesowym, a w szczególności że założenia i cechy szczególne postępowania w sprawach gospodarczych nie przystają do realiów postępowania nieprocesowego.

Zważywszy natomiast, iż źródłem wątpliwości w omawianym zakresie jest niefortunna regulacja art. 458² k.p.c. zawierającego katalog spraw gospodarczych oraz spraw materialnie gospodarczych, które na potrzeby proceduralne nie są traktowane jako sprawy gospodarcze, należy postulować zmianę legislacyjną. Ta powinna polegać na uchyleniu art. 458² k.p.c. oraz przeniesieniu treści normatywnej przepisu do p.u.s.p. W ten sposób przepis o znaczeniu ustrojowym wyznaczałby zakres spraw rozpoznawanych przez sądy gospodarcze (wydziały gospodarcze sądów powszechnych), zaś obowiązujący art. 458¹ k.p.c., ograniczający stosowanie przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych do spraw rozpoznawanych w procesie, nawiązywałby do regulacji p.u.s.p. Jednocześnie decydując się na taki zabieg, można zastanowić się, czy nadal celowe pozostaje np. wyłączenie spraw o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu spod kognicji sądów gospodarczych, zważywszy że specjalizacja zawodowa sędziów gospodarczych może przemawiać za odmiennym rozwiązaniem. Niemniej uwagi dotyczące fragmentarycznych zmian w regulacji postępowania w sprawach gospodarczych mają o tyle sens, o ile nie podejmie się racjonalnej decyzji o całkowitej rezygnacji z postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych²².

Bibliografia

Bodio J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. I: *Art. 1–729*, red. A. Jakubecki, Lex/el. 2019.

---

²¹ Tak też: J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, t. II, red. T. Zembrzuski, Warszawa 2020, s. 1082.

²² Jak zaznaczono już wcześniej, przyłączyć się należy do głosów krytycznie podchodzących do regulacji postępowania w sprawach gospodarczych. Uzasadnione jest postulowanie całościowego uchylenia przepisów o tym postępowaniu odrębnym jako ufundowanym na błędnych założeniach i niestanowiącym właściwej reakcji na zdiagnozowany problem opieszałości w rozpoznawaniu spraw gospodarczych. Parafrazując w tym miejscu słowa Katona, można więc stwierdzić: *ceterum censeo processum in rebus oeconomicis esse delendam* – a poza tym autor sądzi, że postępowanie w sprawach gospodarczych powinno zostać zlikwidowane.

- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.
- Feliga P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, Legalis 2021.
- Feliga P., *Sprawiedliwe załatwienie sprawy gospodarczej jako cel odrębności postępowania w sprawach gospodarczych (art. 458¹–458¹³ KPC)* [w:] *Reforma czy kolejna nowelizacja? Uwagi na tle ustawy z 4.7.2019 r. zmieniającej KPC*, red. P. Rylski, Warszawa 2020.
- Flaga-Gieruszyńska K., *Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2002.
- Flejszar R. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IB: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Flejszar R., *Przedsiębiorca w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym*, Warszawa 2006.
- Grzegorzczak P., *Postępowania odrębne w świetle projektowanych zmian Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011.
- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, Warszawa 2016.
- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian*, t. II, red. T. Zembruski, Warszawa 2020.
- Gwóźdź K., *Postępowanie w sprawach gospodarczych jako postępowanie odrębne – novum czy powrót do przeszłości?* [w:] *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, Warszawa 2020.
- Jagiela J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I: *Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.
- Jakubicki A. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 14C: *Prawo własności przemysłowej*, red. R. Skubisz, Warszawa 2017.
- Jarocho A., *Szybkość w postępowaniu w sprawach gospodarczych* [w:] *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4 lipca 2019 r.*, red. S. Cieślak, Łódź 2020.
- Kulski R., *Odrębności postępowania w sprawach gospodarczych*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 21.
- Miączyński A., *Ochrona praw jednostki w postępowaniu nieprocesowym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1979.
- Muliński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IA: *Komentarz. Art. 425–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Rylski P., *O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z 4.7.2019 r. w ogólności*, „Pa-lestra” 2019.
- Szanciło T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.
- Warzocha E., *Ustalenie stosunku prawnego lub prawa w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1982.
- Weitz K., *Czy potrzebne jest postępowanie w sprawach gospodarczych?*, „Przegląd Sądowy” 2008, nr 7–8.

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu poruszono problematykę możliwości zastosowania przepisów o postępowaniu w sprawach gospodarczych do rozpoznania spraw gospodarczych w postępowaniu nieprocesowym. Punktem wyjścia do analizy jest niejasna regulacja art. 458² k.p.c., w którym zawarto katalog spraw gospodarczych mający wyznaczać zakres zastosowania przepisów o postępowaniu odrębnym, a obejmujący także sprawy nieprocesowe. Autor podchodzi krytycznie do tego

unormowania i podejmuje próby wykazania, że przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych nie mogą być stosowane w postępowaniu nieprocesowym.

Słowa kluczowe: postępowanie w sprawach gospodarczych, postępowanie nieprocesowe

SHOULD PROVISIONS OF PROCEEDINGS IN COMMERCIAL MATTERS BE APPLIED IN NON-CONTENTIOUS PROCEEDINGS?

Summary

In this article, the author discusses whether it is possible to apply provisions of proceedings in commercial matters when a court hears a commercial case in non-contentious proceedings. The starting point for the analysis is the unclear regulation of Art. 4582 of the Code of Civil Procedure which contains a catalogue of commercial matters that is supposed to determine the scope of application of the special contentious proceedings, and which also includes some non-contentious matters. The author takes a critical approach to the above regulation and tries to prove that the provisions on proceedings in commercial matters cannot be applied in non-contentious proceedings.

Keywords: proceedings in commercial matters, non-contentious proceedings